

SPECIFIČAN DOPRINOS VJEROUČITELJÂ VREDNOVANJU ŠKOLE*

GIOVANNI CRAVOTTA

Istituto Teologico S. Tommaso
Via del Pozzo, 43, C.P. 28
98121 Messina ME, Italija

Primljeno:
31. 1. 2006.

Izvorni
znanstveni rad

UDK 371.12.
011.3:268

Sažetak

Autor promatra vjeroučitelja i njegovu ulogu u školi kao odgojnoj zajednici. U svijetu u kojem se uočava kriza vrednota odgoj osobe osobito je značajan zadatak škole. Vjeroučitelj osposobljava učenike za kritičnost u postmodernom društvu. Pomaže im da u raznim dimenzijama sazrijevaju kao slobodne i odgovorne osobe. U svojoj specifičnoj stručnoj ulozi, vjeroučitelj pomaže učenicima da otkriju smisao i istinu koje se odnose na transcendentno. Istovremeno surađuje s ostalim djelatnicima u školi kako bi škola bila i odgojna zajednica.

Ključne riječi: vjeroučitelj u suvremenoj školi, vrednovanje škole, škola kao mjesto odgoja

Živimo u tranzicijskoj kulturi: društvo se mijenja u prosudbi kakvoće vrednota i u svom ustroju; škola ne može nastaviti uobičajenim putevima. Promjena je vrijednost: mijenjati znači biti sukladan, uz kritičko razumijevanje, s »novim« potrebama djece koja odrastaju. To za sve nastavnike pa i za katoličke vjeroučitelje znači krenuti na put. Ta kakvoća ni za jednog odgojitelja nije nešto sporedno.

Zbog svog položaja odgojitelja koji je upozoran ne samo na »svjetovnu« nego i na transcendentnu dimenziju, katolički vjeroučitelj pomaže upravljati promjenom i poteškoćama koje ona donosi. On u sebi otkriva sposobnost da sanja i da bude živi dio izgradnje današnje škole za sutrašnjicu. Nastavnikov napor je u službi ideala: škole kao odgojne zajednice, djece koja odrastaju, u vidu njihove formacije (pritom dobro zna da drugi mogu misliti drugačije).

1. ODGOJ KAO IZAZOV

Kardinal Saraiva Martins, tajnik Kongregacije za katolički odgoj, naglašava: »Suvremeno društvo proglasilo je odgoj 'središnjim pitanjem' suvremenoga društva [...]. Odgoj je izazov našem vremenu.«¹

Obilježja složenih i prilagodljivih društava krajem postmodernoga stoljeća ukazuju na bitno napuštanje središta jedinstva u vrednotama, u korist pluralnosti vrednota. Na pojedinca je, više nego na društvo, prenesen zadatak vrijednosnih odabira. Čini se da je odgoj postao vrlo neuputnan pothvat. Niz pedagoga u svojim djeli-

* Naslov izvornika: *Contributo specifico dei docenti di religione cattolica alla valutazione della scuola*, u: »Itinerarium« 13(2005)31, 89-100.

¹ S. MARTINS, *La comunità cristiana di fronte ai problemi della scuola oggi*, u: »Seminarium« 38 (1998)1, 249-250.

ma prenosi alarmnu poruku: odgoj je na samrti ako već nije umro.

Prema W. Brezinki², ono što označava suvremeno društvo je nesigurnost vrednota ili pomanjkanje vrednota koje se smatraju sigurnima. Ta nesigurnost odražava se na tri sposobnosti koje su presudno važne u životu pojedinca i društva. To su: sposobnost orijentiranja, sposobnost vrednovanja, odnosno pripisivanja vrednota činjenicama, situacijama i ponašanjima, te sposobnost odgovajanja.

Što se tiče škole, Brezinka ističe prijeku potrebu za ponovnim uspostavljanjem zagubljenoga etosa nastavničke profesije, kao za bitnom sastavnicom stručne kompetencije. On spominje i problem: kakva treba biti stručna kompetencija poučavatelja u društvu koje izjavljuje da je nesposobno odgovajati?³

Riccardo Massa sa svoje strane izjavljuje: »Odbacuje se i sama ideja odgoja i to uzrokuje duboku nelagodu u životu svih ljudi.«⁴

Giuseppe Mari ovako pristupa ozbiljnomu problemu *odgoja nakon ideologije* (odnosno u postmoderno doba): »Ne možemo šutjeti o neprikladnosti odgoja odmjerenog prema instrumentalnoj razumnosti koja danas vidljivo opada.«⁵

Neil Postman s newyorškog sveučilišta provokativno izjavljuje da se već dogodio »*kraj odgoja*«⁶. Odbacujući na kraju knjige taj aksiom, iako ustanovljuje da je škola izgubila iz vida vrijednosti i bit koje su svojstvene učenju, predlaže da ih se ponovno oživi prije nego bude prekasno.

Već smo susreli Giuseppea Acone, koji se nostalgично tuži zbog *propadanja odgoja* zajedno sa *zalazom jednog razdoblja*.⁷ Još izravnije: ima li još mjesta za čovjeka, za njegovu vrijednost, za njegovo dostojanstvo kao čovjeka, dok stroj, tehnika, potrošnja »prolaze poput tlačnog valjka koji sve izravna i sve poništava«⁸ U tom postmoder-

nom društvu, »koji će prostor (i sudbina) pripasti čovjekovoj odgojivosti/odgoju?«⁹

S obzirom na školu, Acone ističe da »škola u Italiji pokazuje određenu odsutnost odgojnog identiteta. Riječ je o krizi identiteta koja se očituje *toto coelo* u visokim stupnjevima: posebice u srednjoj školi«¹⁰: »već se u predškoli i u osnovnoj školi daje prednost težnjama prema učinkovitosti, poučavanju i pluralizmu nad prethodnim zahtjevima koji su upravljani prema odgojnoj sintezi [...]. Sve je to povezano s kulturnim razdobljem koje je ostroumno i djelotvorno nihilističko«¹¹. Isti autor razmišljanje o tom problemu završava sljedećim riječima: »Zasad je odgojno propadanje u talijanskoj školi svima pred očima.«¹²

Pa ipak, bit će potrebno odgovajati. Uvjereni i inovativni pobornik te ideje je J. Delors, koji u svom izvještaju UNESCO-u, pod naslovom *Učenje – blago u nama*, odmah na početku ističe:

»U suočavanju s mnogim izazovima koji nas čekaju u budućnosti, ljudski rod vidi u obrazovanju nezamjenjivo dobro u pokušaju postizanja ideala mira, slobode i društvene pravde [...]. Povjerenstvo potvrđuje svoje uvjerenje da obra-

2 Usp. W. BREZINKA, *L'educazione in una società disorientata. Contributi alla pratica pedagogica*, Armando, Roma 1989.

3 Usp. isto, str. 153-162.

4 R. MASSA, *Educare o istruire? La fine della pedagogia nella cultura contemporanea*, Unicopli, Milano 1990, str. 11.

5 G. MARI, *Educare dopo l'ideologia*, La Scuola, Brescia 1996, str. 217.

6 N. POSTMAN, *La fine dell'educazione. Ridefinire il valore della scuola*, Armando, Roma 1997.

7 Usp. G. ACONE, *Declino dell'educazione e tramonto d'epoca*, La Scuola, Brescia 1994.

8 Usp. isto, str. 21.

9 Isto.

10 Isto, str. 209.

11 Isto, str. 209-211.

12 Isto, str. 211.

zovanje ima temeljnu ulogu u osobnom i društvenom razvitku [...], smatra obrazovanje [...] najvažnijim raspoloživim sredstvom za poticanje dubljeg i skladnijeg ljudskog razvitka, a time i za smanjenje gladi, siromaštva, obespravljenosti, neznanja, ugnjetavanja i rata.«¹³

2. VJEROUČITELJ U ODNOSU PREMA ŠKOLI

U našem postmodernom društvu koje je obilježeno složenošću, fleksibilnošću, interkulturalnošću, globalizacijom, škola nastoji zauzeti dva moguća stava u odnosu prema društvu i kulturama. Prvi smatra da u odgojni postupak može uvrstiti cjelokupnu problematiku. Tada se pokreću različiti oblici »odgoja«: ekološki, zdravstveni, spolni, prometni, kuharski... Postoji opasnost da traženje smisla postojanja i jedinstvena sinteza osobe ostanu tek na obzoru odgoja.

Drugi stav (svojstveniji složenim društvima) očituje se kao sustav koji umanjuje složenost: postaje funkcionalan kad su posrijedi makrozahtjevi društva: industrija, rad, proizvodnja. Škola bi se tako stavila u službu tehnike i umjesto da odgaja čovjeka, osposobljavala bi ga za funkcionalne radnje u svijetu rada, držeći da je to i stvarni cilj odgoja.¹⁴

S tih polazišta razmatramo obilježja katoličkoga školskog vjeronauka u složenoj školi.

2.1. *S obzirom na školu*

Katolički školski vjeronauk (katolički vjeroučitelj) postavlja se kao zvono na uzbunu za ono što škola ne smije činiti. Škola ne smije postati suparnik sredstava multimedijalnog komuniciranja (televizija, računalo, internet) koja s većim resursima i

učinkovitije nude vijesti, dokumente, oba-vijesti. Škola nije mjesto zabave.

Škola, u skladu sa sveukupnom personalističkom tradicijom, jest mjesto interakcije između osoba koje su za to smišljeno određene, kritičke formacije osoba u odnosu prema samima sebi, prema drugima, vremenu i prostoru. To je posebnost škole: ona želi odgajati osobu u njezinoj cjelovitosti, čovjeka i građanina, pomoću sustavne i kritičke međusobne komunikacije kulture.

To upućuje na prvi specifični doprinos vjeroučitelja: kao školski djelatnik, on treba biti »zvono na uzbunu« kako bi škola osposobljavala za kritičnost, pomoću otvorene i pozorne razboritosti, i prema onim vrednotama za koje su čini da su danas apsolutne.

2.2. *S obzirom na odgoj*

Škola se danas u složenom društvu sučeljava s teškim izazovom jer odgoj smatra osposobljavanjem za funkcionalne tehničke usluge u svijetu rada.

Odgajati je »središnje pitanje« suvremenih društava, to je izazov našega vremena. To potvrđuje i UNESCO-vo izvješće o odgoju:

»U zoru novog stoljeća, koje izaziva i strepnju i nadu, nužno je da svi ljudi s osjećajem odgovornosti obrate pozornost i obrazovnim ciljevima i sredstvima. Mišljenje je Povjerenstva da je obrazovanje – premda ujedno i trajni proces poboljšavanja znanja i umijeća – vjerojatno prvenstveno izniman način ostvarenja osobnog razvitka i izgradnje odnosa među pojedincima, skupinama i narodima«¹⁵.

¹³ J. DELORS, *Učenje – blago u nama*, Educa, Zagreb 1998, str. 13.

¹⁴ Usp. G. ACONE, *Declino dell'educazione*, nav. dj., str. 195-196.

¹⁵ J. DELORS, *Učenje – blago u nama*, nav. dj., str. 16.

Svrha odgoja je humaniziranje: to znači pratiti osobu kako bi ona u svojoj nutri-ni dovela do zrelosti slobodno, svjesno i uobičajeno prijanjanje uz vrednote. Maritain među tim vrednotama posebno ističe tri: istinu, društvenost, transcendentnost.¹⁶

UNESCO-vo izvješće o odgoju odgojne zadatke sažima u četiri potporna:¹⁷

1. učiti znati (ili naučiti učiti: usvojiti instrumente znanja)
2. učiti činiti (usvojiti sposobnosti kreativnog djelovanja u vlastitom okruženju)
3. učiti živjeti zajedno (sposobnost sudjelovanja i suradnje s drugima u svim ljudskim djelatnostima)
4. učiti biti (nijedan od talenata skrivenih poput blaga u svakoj osobi ne smije ostati neiskorišten).

Isto izvješće zaključuje:

»To znači otići dalje od instrumentalnog shvaćanja obrazovanja kao procesa kojem se pojedinac prepušta kako bi postigao određene ciljeve (umijeća, sposobnosti ili gospodarski potencijal), u proces koji ističe razvitak potpune osobe – ukratko, *učiti biti*.«¹⁸

Vjeroučitelj u svojoj formaciji ujedinjuje osposobljenost za dobro obavljanje uloge nastavnika vjeronauka, a zajedno s time i trajnu težnju prema uporišnoj točki, a to je škola u svojim mnogobrojnim odnosima. Didaktika ima u školi značajnu ulogu: didaktika je međutim posredovanje koje mora neprestano iznova pronalaziti odgojni smisao; ona pridonosi tome da nastavnici raznih predmeta pronalaze odgojni smisao kao posebnu vrijednost činjenice da su nastavnici u školi.

Tu se uočava još jedan doprinos vjeroučitelja vrednovanju škole: škola je namijenjena osobi, koja je jedinstvena i neponovljiva, s ciljem da joj pomogne sazrijevati u slobodnoj i odgovornoj svijesti.

2.3. *S obzirom na subjektivnost osobe*

Odgojitelj polazi od subjekta i stiže do formiranja savjesti koju se smatra dinamičkim središtem osobnosti, ujedinjenjem raznolikih očitovanja vlastitoga ja, kritičkom prosudbom dobra i zla.

Spomenuto UNESCO-vo povjerenstvo za odgoj »je odlučno potvrdilo temeljno načelo da obrazovanje mora pridonijeti svestranom razvitku svakog pojedinca – duha i tijela, inteligencije, senzitivnosti, smisla za ljepotu, osobne odgovornosti i duhovnih vrijednosti«¹⁹.

U središtu odgojnog projekta škole nalazi se osoba: škola je odnos između osoba više nego stvari ili znanja; ona je promicanje osobe, njezinih različitih dimenzija (fizičke, psihološke, spolne, intelektualne, moralne, društvene, religiozne). Svrha zbog koje škola postoji kao odgojna ustanova je osoba u svojoj pojedinačnosti, a ne kao resurs razvoja ili kao sredstvo ideologija.

Sve to upućuje na specifičan doprinos vjeroučitelja, muškarca/žene u školi: sudjelovati kao stručnjak na pedagoškom području. Neka se škola ne pretvori u čisto tehničko osposobljavanje, nego neka se zanima za cjelovitu osobu dječaka odnosno djevojke u rastu, u svim raznim dimenzijama: fizičkoj, psihičkoj, spolnoj, intelektualnoj, društvenoj, moralnoj, religioznoj.

2.4. *S obzirom na »religiozno«*

Postmoderni društvo u sebi njeguje proces koji je suprotan sekularizaciji, proces desekularizacije. Kriza laičke vjere u univerzalnost ljudskoga razuma i kriza povje-

¹⁶ Usp. J. MARITAIN, *L'educazione al bivio*, La Scuola, Brescia 1988: »Usvajanje unutarne i duhovne slobode jest cilj odgoja« (isto, str. 26).

¹⁷ Usp. J. DELOORS, *Učenje – blago u nama*, nav. dj., str. 23-24; 95-108.

¹⁸ Isto, str. 96.

¹⁹ Isto, str. 105.

renja u evolutivni napredak ljudske povijesti (što je svojstveno modernom razdoblju) vode prema nužnom premišljanju ljudskoga i društvenoga odnosa s Transcendentnim kao izvorom onoga konačnoga smisla koji ljudski razum nije sposoban postići. »Religiozno« se obavlja kod kuće, u složenom društvu koje se sastoji od interkulturalnih odnosa i interreligioznih susreta.

Reći »religija« i »religiozno« nije jednostavno zbog različitih značenja na koja ta riječ podsjeća u složenom društvu.

Postoji »religija po vlastitom ukusu«: onaj tko je prakticira izabire kako mu se hoće religiozne istine, one koje se slažu s njegovim vlastitim viđenjem. Institucija je smetnja, posredovanja bi bila nezakonito uplitanje.

S druge strane, u našoj složenoj kulturi ne nedostaje ni onih koji, nezadovoljni relativizmom i potrebiti sigurnosti, pronalaze utočište u fundamentalizmu. Za njih je pluralizam (posebice religiozni) zlo protiv kojega se valja boriti kao što se čovjek bori protiv pogreške da bi trijumfirala istina.

Vrlo se brzo umnožava broj onih koji – pred neodržanim obećanjima znanosti, razuma, ideologija – traže »božansko«: fetišizam i ezoterizam su njihovi religiozni izričaji. Istine u koje vjeruju izrađene su od eklekticizma i sinkretizma. Čini se da je osobna posljedica narcizam.

Širi se oblik laičke religije, koju tvori niz društvenih pojava koje poprimaju oblik obreda i zadobivaju obilježje »apsolutnoga«. Nedavno završeno stoljeće vidjelo je, a na različite načine to još uvijek postoji, pojavu uzvisivanja nacionalnog identiteta, sa svim njegovim mitovima i obredima, s njegovom svetom poviješću, svećenicima i žrtvama. Primjer za to je sakraliziranje ideoloških utopija s njihovim prorocima, dogmama i velikim svećenicima. U tu laičku religiju može se ubrojiti i kult što ga iskazuju protagonisti zabavne glazbe ili općenito

spektakl pa i sakraliziranje prirode.

Dok se o tome prije znalo samo iz knjiga ili iz televizijskih dokumentaraca, danas i u Italiji prisustvujemo gotovo folklornom događanju raznih naroda te to i iskustveno doživljavamo. O tome će valjati voditi računa i u odgoju u školi. U sadašnjem konkordatskom sustavu, vjeroučitelj je svjestan nekih sigurnih elemenata svojega poučavanja: kršćanska vjera nije samo specifičan pokretač ili snaga djelovanja u svijetu, nego i specifičan lingvistički kodeks koji omogućuje čitanje, analiziranje, tumačenje stvarnosti ovoga svijeta. Kaže se da u našoj pluralističkoj kulturi svaki religiozni oblik ima pravo na postojanje. S još više razloga školski odgoj trebat će u religioznoj dimenziji društva djelotvorno doprinijeti da pomogne učenicima čitati, analizirati i tumačiti religiozne pojave koje su dio učenikova redovitog iskustva.

Ovdje se uočava četvrti tipični element vjeroučitelja u njegovom doprinosu vrednovanju škole: da škola bude otvorena mnogstrukim religioznim pojavama, da zna uočiti ljudsko nezadovoljstvo iz kojega nastaju i razvijaju se mnoge od tih pojava i da pomogne učenicima da zamijete Božju objavu u našem vremenu, u dokumentiranom sučeljavanju s ulaskom Boga Oca i Spasitelja u povijest, što su navijestili Isusovi učenici. To je na prvi pogled jednostrana zadaća, ali se ona uključuje u talijansku i europsku kulturu, koja pojedinom narodu daje identitet, a gubitak identiteta uvelike otežava dijalog s raznim drugim kulturama.

3. SPECIFIČAN VJEROUČITELJEV DOPRINOS ODGOJU

Sukladno onome što smo već spomenuli u vezi s ulogom religije u aktualnom, postmodernom društvu koje teži prema globalizaciji, vjeroučitelj pronalazi svoju

specifičnost u sposobnosti odgoja za »smisao« ljudskog iskustva u odnosu prema Transcendentnome koje se objavilo.

Specifičan zadatak školskog vjeronauka je pomoći učenicima da nauče analizirati i tumačiti. *Njegov je zadatak bitno hermeneutički.*

»Smisao« neke kulture je konačno značenje mnogostrukih znakova pomoću kojih se neka kultura očituje. To je i ujedinićuće obilježje te kulture, ono na što kultura neprekidno upućuje.

Ako je istina da »čovjek nadvisuje čovjeka« te da ljudski razum ne može uočiti onostranost u imanentnome (to je svijest postmodernoga doba), dok uspijeva uočiti mnogostruki smisao stvari, religija je vodič za razlučivanje među mnogim znakovima događaja, iskustava kulturalnih znakova »smisla« koji se ne može dostići razumom, nego ga se može uočiti polazeći od »zaziva«; to je put kojim prolazi objavljena religija – od zaziva konačnoga čovjekovog spasenja prema prihvaćanju ponuđenog spasenja. Religija, daleko od toga da se smatra skupom obreda koji se tiču slobodnih osobnih odabira, pojavljuje se kao nužna dopuna svih predmeta. Tamo gdje oni iscrpljuju pitanje smisla za čovjeka, religija nastavlja hod traženja i otkrivanja. U tom traženju i otkrivanju čovjek za iskustva, događaje, mnogostruke čovjekove »zašto« što su ih produbile druge znanosti, pronalazi nova značenja, jer su transcendentna.

Specifičan vjeroučiteljev zadatak bit će tada pratiti učenike kako bi znali analizirati i tumačiti mnogostruke znakove kulture u kojoj žive te kako bi uočili daljnji smisao na koji ti znakovi upućuju, ali ih ne mogu doseći drugim predmetima. U tu sposobnost praćenja vjeroučitelj uključuje svoju profesionalnost.

Vjeronauk se stoga kvalificira kao kulturalna djelatnost.

a) Zadatak mu je probuditi misao, otkriti učenicima mogućnost traženja »daljnje« istine, iznad one koju je moguće postići ljudskim razumom, istine koja se odnosi na transcendentni »smisao« mnogostrukih kulturalnih znakova, voditi učenike prema relativiziranju raznih ljudskih vrijednosti koje se postavljaju kao apsolutne, poticati i usmjeravati energije i aktivnosti za odgovorno zalaganje u svijetu.

Ukoliko je kulturalni posrednik, vjeroučitelj promiče rast osobe pomoću kritičke analize kulture. Metodološki, poznavanje načela katolicizma je funkcionalno za njihovu znakovitost za učenika u njegovom općem (intelektualnom, ali i afektivnom, spolnom, moralnom, društvenom, religioznom) sazrijevanju.

U školskom vjeronauku uspostavlja se nov i raščlanjen odnos između »materije« i »sadržaja«. Materija nekog predmeta je ono što tvori specifičnost toga predmeta (u klasičnom izražavanju »materija« je *obiectum materiale* nekog predmeta). Na pedagoškom području, »sadržaj« nekog predmeta je »služenje« koje taj predmet ima za obrazovanje učenika. Tu se zajedno »miješa« životno iskustvo učenika i »materija« predmeta: materija tumači i osvjetljava iskustvo (ili, klasičnim jezikom govoreći, sadržaj je *obiectum formale* predmeta).

»Materija« katoličkog vjeronauka je, to je sasvim jasno, katolička vjera. Ona se predstavlja kao jedinstveni skup događaja: Bog Trojstvo, povijest židovskoga naroda, Isus Krist, Crkva (a u Crkvi Biblija, tradicija, učiteljstvo, sakramenti, moralno djelovanje) i eshatologija. »Sadržaj« vjeronaučne pouke je živa kršćanska tradicija i iskustvo učenika koje se promatra u širokom kontekstu kulturâ u kojima učenici žive. »Materija« s transcendentnog stajališta tumači ljudsko iskustvo.

Didaktički promatrano, vjeroučitelj s učenicima prolazi putem koji ide od znaka

(=ljudsko iskustvo) prema raznim značenjima (znanstvenom, etičkom, simboličkom) ljudskog iskustva, prema smislu: znak uočen u mnogostрукости svojih značenja promatra se u odnosu na Transcendentno prema kršćanskoj tradiciji.²⁰ To je bitno hermeneutički proces: polazi se od činjenice prema vrednotama sadržanima u činjenici, od tumačenja događaja (egzegetska zadaća) prema njegovu shvaćanju u ljudskom postojanju (hermeneutska zadaća).

Vjeroučitelj vrši ulogu posrednika između iskustva kao činjenice i iskustva kao vrednote koju valja uočiti pomoću poštene i kritičke uporabe izvora. Prihvaćajući sveukupnu ljudsku, povijesnu, kulturnu i religioznu stvarnost učenika, vjeroučitelj ih vodi prema kritičkom razmatranju te stvarnosti (=čitanje znaka) kako bi u njoj pronašli značenja koja će ih, idući dalje od neposredne stvarnosti, dovesti do otkrića transcencije, koja otkriva mogućnost uočavanja jedinstvenog smisla života. Učeniku se pomaže da uoči kako ne postoje dvije vrste paralelnih iskustava: »svjetovno« i »religiozno«, nego postoji samo jedno, ljudsko iskustvo, čije dublje značenje se uočava i izražava religioznim govorom.

Kao što se može lako uočiti, ta je hermeneutska zadaća tipična za školu koja odgaja.

b) U školi koja promiče autonomiju vjeroučiteljeva je zadaća aktivno surađivati sa sudionicima promjene škole, a to su posebice nastavnici i roditelji. Bilo bi uzaludno protiviti se promjeni načina upravljanja: okupljanje po skupinama a ne po razredima, spajanje satova kako bi se izvela neka formativna djelatnost. Mnogo je važnije osjetiti se odgovornim za traženje smisla, koje je ukorijenjeno u svakom autentičnom ljudskom problemu s kojim se škola sučeljava. Jednako je tako važna mogućnost uključivanja osoba i ustanova izvan škole, u svojstvu stručnjaka ili svjedoka,

kvalificirano uključivanje vjeroučitelja u kulturalne inicijative koje škola može pokrenuti za učenike i odrasle.

Vjeroučitelj može osobito s nastavnicima raznih predmeta preuzeti ulogu »zagovornika dijaloga«: surađuje s nastavnicima kako bi se očitovale traženje smisla. Razni predmeti, pomoću svojih metodoloških prosljeda, pomažu da se otkriju granice svakog predmeta i odgajaju za zalaganje u traženju; ističu temeljne probleme, pozivaju na drugačije traženje, koje valja provesti na različitom fenomenološkom području, sve do onoga transcendentnoga. Ta dijaloška zadaća predstavlja ujedno i jedno od najznakovitijih područja profesionalnog očitovanja vjeroučitelja.

c) Jedna od važnih vjeroučiteljevih zadaća je njegov doprinos procesu reforme škole kao odgojne zajednice pa prema tome i vrednovanju škole u njezinim temeljnim zadaćama: radosno i inteligentno djelovanje u zajednici, promičući prijelaz od individualističkog prema zajedničkom djelovanju, suodgovornost u projektu, njegova zajednička razrada, ostvarivanje i vrednovanje ne samo organizacijskih rezultata nego posebice sposobnosti formiranja mentalno kritičkih i djelatnih osoba.

To podrazumijeva uvjerenje da nastavnici nisu »slobodni istraživači«, nego suradnici na zajedničkom zadatku, a to je cjelovita formacija učenika za društvo koje će biti više po mjeri cjelovitoga čovjeka, slobodne i odgovorne savjesti, sposobnoga za unutarnost i društvenost, spremnoga na otvoreniju suradnju, čovjeka koji s mudrim optimizmom gleda u budućnost.

²⁰ Usp. G. CRAVOTTA, *Professionalità nell'insegnamento della religione cattolica*, SEI, Torino 1991, str. 124-127; 133-136; 145-147, tj. s obzirom na osnovnu, nižu i višu srednju školu. Hermeneutičko načelo identično je za sve tri vrste škola i svojstveno je vjeroučitelju.

4. ZAKLJUČAK

Vjeroučitelj u procesu reforme škole nije ni idealist ni pesimist. On njeguje realizam u optimističnom duhu: ne zadržava se u prošlosti, gleda prema budućnosti koja se rađa. Uočava razdaljinu koja postoji između ideala reforme i njezinoga manjkavoga ostvarivanja. Ako je lako popustiti napasti obeshrabrenja ili razdraženosti, upozorava da takva raspoloženja predstavljaju stavove koji ne vode ničemu korisnome.

Stoga ne gubi iz vida – pomažući u tome i drugima, u međusobnom dijalogu i raznim oblicima »savjetovanja« – ideale humanizirajućih vrednota škole kao odgojne zajednice te prihvaća da ostane unutar konkretnih granica ograničenja, krećući se malim koracima prema idealu.

Katoličkom vjeronauku ne može se pristupiti kao nečemu što je izvan škole i što se na tu školu izvana primjenjuje. Riječ je o nečemu što pripada školi, a u prvom redu državi i Crkvi. Zadaća je škole formira-

ti nove građane interkulturalnog društva, koje će i u kulturalnom smislu biti interreligiozno.

U sadašnjoj situaciji država i Crkva zajednički označavaju katolički vjeronauk kao doprinos cjelovitoj formaciji osobe.

Razmotrili smo određena pitanja kako bismo uočili »novost« našega vremena i odgovor koji je pozvan dati katolički vjeronauk. Osobna sinteza predmeta je vjeroučitelj, sa svojom ljudskom, moralnom, kulturalnom formacijom, tj. vjeroučitelj sa svojom stručnošću. On je tumač događaja i značenja, vodič u traženju transcendentnog smisla. Strpljivost i jakost, zajedno s nadom – krepošću mudrih i marljivih – unutarnja su oprema nastavnika koji gledaju prema budućnosti.

Ulog je visok. Vjeroučitelj je uvjeren da u svom promicateljskom djelovanju ima osobito moćnoga saveznika, koji je nevidljiv ali ipak prisutan: Gospodara života i povijesti, novog čovjeka, koji je prototip novih ljudi.